

Erri baten misterioa

Arruti'tar Dionixio

—Arantzazu'koa—

Bere txikian aundia dala esan dezakegu judu-erria edo arraza. Derriorrez bear indarra eta kemena, gizaldiz gizaldi izan dituan ezbear eta sufritudearren gain, iraun eta bizi izateko. Eta azken bolara ontan iñoiz baiño indartuagotu dan berenganako ikusi-ezin edo antisemitismu ori bera ere, ez ote da gero, erri onek zerbait berezi eta arrigarri barden seiñalea? Judu-erriaren edestia eta izatea misterio bat dala esan dezakegu. Eta kristauok bakarrik ulertu dezakegu, erdika baikere, misterio onen mamia. Judu-erriaren berezitasuna, bere izateraren muiña, Jaunak Igarle eta Arbasoen bi-

dez eman zion betebearrean dago. Jaunaren «autatze» uraxe da bere edesti guziaren ardatz bezela. Ba-du, bai, judu-erriak bere edestian beste erriak ez bezelako zerbait. Eta zerbait ori ikusi ez dugulako, edo erdika ikusi dugulako, or dabil judu-erria, bere izakera oso gutxik ulertzen dutelarik.

Ez al dira ba gaiztoak juduak?

Aur txikiak ipuietako mamuak bezela ikusi izan ditugu maiz juduak. Aitatu utsarekin ere bildurra edo ikara sortzen digutela dirudi.

Askotan entzun bear izaten ditugu onelatsuko galderak: «Ez al dira ba gaiztoak juduak?» Kristauon artean ere sartuegia daukagu «antisemitismua» deritzaion gaitz ori. Eta ain zuzen ere kristauok geok izandu omen gera —Jules Isaac-ek dionez— gaitz onen zain eta iturburu. Berak dionez. IV mendean agertu zan gaitz ori. Orduantxe asi ziran, kristauak asi ere, juduei gaur erasten dizkiegun akatsak bizkarreratzen: Kristoren etorrerarako juduerria gaizki gertututa eta erabat gaiztatuta zegoala; Jaunaren itza entzuteko gauza ezta, Jainkoari **berari** eriotza eman ziola; Jaungoikoak betirako madarikatu eta sakanbanatu zuala esanaz. Batere uste gabea, judu-erria orrela ikusiaz, kristauok sortu eta indartu omen dugu antisemitismu-gaitz ori, eta geok omen gera izan ere antisemitismurik itxuenaren, nazismo beraren zain eta sustrai.

Geitxo dirudi Jules Isaac-ek diotak. Elizak onartu ez ezik gogor gaitzetsi izan baitu beti nazismoaren joera eta juduenganako ikusiezina. Erdi-Aroan eliz-gizon sonatucnak bere euslerik sutsuenak izan ziran. Eta batez ere Jules-ek ezin dezake esan antisemitismu guzien **iturri** kristauok geranik, kristianismua sorlu aurretik ere gaitz ori nolabait ezagutua baizan, eta gauregun berian ere gaitz ori musulmanen artean ondo zabaldua eta itsatsia dago.

Baiña ezin dezakegu ukatu. Kris-

tau askoren artean sartuta dagon gaitza da juduak, juduak direlako bakarrik, ezin ikusi eta nolabait gorrotatze ori. «Ez al dira ba gaiztoak juduak?» Sarritan entzun bear izaten degu kristauon artean ere galdera ori. Eta gure akats ori, juduenganako ikusi-ez) ori alegia, ukatu ez, baiña zuzendu egin bearra daukagu. Ikusi dilzagun beraz, judu gizajoei bizkarreratzen dizkiegun **salaketa**, eta salaketa oien oiñarriak, gezurrezkoak ala bidezkoak diran.

Baiña aurretik Jules Isaac berak esan zituan itz aiek gogoratu nai nituzke: «Kristianismuak erabat baztertzen du antisemitismua». Izan ere krislau-erria, judu-erriarekin lokarri hatez alkartuta dagola dirudi. Liturgian, esate baterako, Israel eta Eliza batera erabiltzen dira maiz. Eta Aita Santu Pio XI'ak zion: «Espirituz semitarrak gera guziok».

Kristauok eta juduak lokarri batez lotuak, alkartuak gaude, eta lokarri ori Kristo dugu. Izakeraz eta tradizioz, otoiitz eta salmuetan esate baterako, zerbaif aztarnatu ezkeru, uste baiño alkarren antz geiago arkituko gendukeala uste dut. Testamentu Berriko Teologia, Zaarrekotik asita osatua daukagu, atal askotan beinlzat. Eta Kristo bera ere etzan etorri bere aurreko guztia aushi cta desegitera, osotu eta obetzera baizik.

Zergatik juduenganako ikusi-eziña?

Jules Isaac-ek garbi adierazten dizkigu juduei bizkarreratzen dizkiegun akats eta salaketak. Berak bezela, irutan sartu ditzazkegu. Aurrez aurre irurak erabat gezurrezkoak, edo egia erdika dutenak direla esanda, ez genuke utsegingo.

Judaismua jaunaren etorreran erabat gaiztatua zegoela esan oi da. Ez omen zan gauza Igarleak esanak ulertu eta berarengan aragitzera zertorkion Egia ezagutu eta onaTtzeko.

Nunai eta beti, aldi guzietan bezela, judu errian ere Jaunaren etorreran barrabas-belarra eta garia biak zeuden naasian, bai naasian, baiña biak. Kristok zekarkigun Berrri Ona eta eginkizuna erri xeean, Yabe-ren itzari zintzo zitzaion taldean bete eta zabaldu zan, beartsu eta zintoen tartean. Beraz, utsegin ote zuan ta, lurrean bere sarrerarako aukeratu zituan garai eta lekuak aukeratzean? Gaiñera salaketa ori geon buruaren kontra datorkigu, Elizatik kanpora dauden asko, Kristo aaztuaz bere Ebanjelioa betetzeko gauza ez gerala salatzen ari zaizkigu etengabeta.

Bigarren akatsa edo salaketa, eta juduentzat minberagarriena noski. Jainkoaren eriolzaren erru guztia judu-erri osoari eta berari bakarrik bizkarreratzea da. Jainko-eriotzaren erru ikaragarria judu erriari bakarrik erantsi izan diogu sarritan. Salaketa (akusazio) ori zabaltzen dutenak, kristau-lege eta maitasuna-

ren izpirik ere ez dutela besterik ez dute adierazten.

Emen bai gogoratu bear ditugula Jesus-ek berak esaniko itzak: «Zuetan iñor errugaberik bada, bota dezaiola lenengo arria». Eta baldin fariseo zaar aiek aiña buru eta zentzu badugu, ixil ixillean bazertu beste biderik ez dugu izango. Jesus-en oriotza. Bera gurutzeratu zutencn asmoetan, —Juduen Apaizburu, Fariseo, Pilatos, Herodes eta azkenean judu erria—, etzan Jainkoaren eriotza izan, gizon errugabe eta zintzo baten eriotza baizik. Jesus, ez noski Jaungoikoa zalako, beren erriarentzat politika kontuan arriskuzko gizon bat zalako gurutzeratu zuten. Eta nork ez du beste orrenbeste egin bere bizitzan? Gizadi osoa, gu geok izandu giñan Jesus gurutzeratu genduenak, eta ezta iñola ere juduerria bakarrik. Beraz ezin ditzazkegu eskuak garbitu. Bestela fariseo aien antzekoak giñake: «Eskerrak. Jauna, beste asko bezela lapur, lizun... ez naizelako...» Ela fariseo aiek bai izan zuten orrurik asko.

Eta azkenik sarriena entzuten dugun salaketa: judu-erria mada-rikatua, erriz erri sakabanaturik, jomuga jakiñik gabe, ibiltzera kastigatu duela Jaungoikoak. Ori dalata, Eleizaren kontrako joeratan etsaiaren lagun bezela ikusi izan dugu geiegitan judu erria.

Emen Paulo-ren itzak gogoratu bear: «Bere erria gaitzetsi eta mada-rikatu ote du ba Jaunak? Ez ori-

xe! «Judu erri osoak etzuan ezagutu cta onartu ez, berari, ainbeste urtetan zai egonda. zetorkion egiazko Mesias. Baiña judu-errian bazan talde txiki zintzo bat, eta onek bai, onartu ela ezagutu zuan. Eta talde txiki orrek etzuan sekula ere pentsatu gaiñentzeko erritik sakabanatu eta apartatzerik. Ori ez ezik persekuzio bolaratan ere ondo gogoan zeukan Kristoren Berri Ona «lenengo juduei eta griego» zuzendua zetorkiela. Eta Paulo-k berak: «Israel salbatuko da, eta bere itzulera illen artetik bizitza izango da».

Eta judu erria betirako madarikatu duela uste izatea, Paulo-ren itz aiek belcko diren esperantza galdu dugunaren ondorioa besterik ez dala dirudi. Gogoratu ditzagun Paulo beraren itz aiek ere: «Etzaite arrotu... ezazu ikara, ez baiduzu zuk zaiña eutsi eta indartzen, zaiñak zu baizik. Israel-go talde bat gogortu bazan, beste errietakoak itzuli zitezeeiio gogortu zan; eta orduan Israel osoa salbatn egingo da».

Onetsek izan bear du erri onen misterioa ikusi araziko digun argia: gure anai ditugun illunpeko aiek Mariaren Semea egiazko Mesiasztat ezagutzero itzuli ditezen naia eta itzuliko diren esperantza. Ainbeste ezbear eta naigabe izan dituzten errukarri oiek beren erriagatik negar egin zuan Arengana itzuliko diran ustea eta ametsa. Eta kristau izena daraman batengan ezin dezakegu iñola ere aintisemitismurik

onartu. Bestela baledi, geok giñake erri orren zigorrik gogorrena.

Gure mendearen lausoa

Persegituak izan dira joan diran ogei mende auetan judu gizajoak lurralde guzietan. Ala ere aldirik gogorrena geon mende auxe izan zaiela esan dezakegu. Or geldituko dira gure gizaldi aurreratu onen lotsagarri bezela. Hitler-en Alemania-n crretako sei milloi juduen autsak. Eta oker ori Alemani eta gizadi osoaren lctsaigarri izango da. Hitler-en Alemania-n juduak txakur amorratuak bezela persegituak zirranean. beren etxe eta eleizak erre eta ondatzen zitzaizkienean, gaiñentzeko Europa-ko nazioak lasai zeuden, errukarri aiek beren gaizki-Ueari eskuetara emanaz.

Gure demokrazia-mende ontan, juduei ukatu egin zaizkie edozein gizonek dituan gizatasun eta eskubideak. fpar-Amerika-n bertan, askatasun eta demokrazia-nazio ortan ere, juduak gizarteko gaitz bat bezela ezkutatu arazi naiean ikusten ditugu oraindik: otel, klub eta eskolatarako sarrera ukatuaz. Judu erria oinbeste urtetan sakabanatuta ikusi badugu, ez da noski Jaungoikoaren madarikazioak ala erabilli dueJako, gizonok gizarteko eskubideak ukatu dizkiogulako baizik.

Eta ala ere bizi

Sasiz inguratutako zugaitz gerri-tua bezela, or dago oraindik zutik eta keraentsu, etsai guzien gainetik, judu erria efa arraza. Zergaitik iraun ote du bizirik —eta iltzeko asmorik gabe iraun ere, dirudinez—, erri arrigarri onek? Nundik ote datorkio bere kontrako erauntsiak menperatzeko indarra eta adorea?

Iru sustraiek eusten diotela esan dezakegu, iru iturritatik datorkiola batez ere bizitz-indarra.

Misio bat

Izan ere Jaungoikoak misio, bete-bear bcrezi bat eman zion Israel-go erriari. Erri auxe aukeratu zuan, lur ontara bere sarrera egiterakoan, bere sukalde eta jarleku bezela. Bera izandu zan Jainko Mesias artzeko aukeratufako erria. Eta «autatze» ortantxe. misio ortantxe dago Israel-erriko edestiaren oiñarri eta errazoi gutzia. Israel ez da «Erri autatua» bakarrik, «autatze» ortatik bertatik sortua baizik. Yabek Abraham egin zion agindutik sortu zan: «Zugandik sortuko dut nik erri aundi bat».

Kristauontzak Israel-go erriaren misio ori Kristo gure Jaunaren erio. tza eta mundu osoa erostearekin bukatu zan. Baiña juduentzat ez. Egiazko Mesias ura, egiazkotzat ar-tu etzutelarik, oraindik Mesias. no-

labaiteko Mesias baten zai daude. Israel-go Estadu eta bere zuzendarriak ia erabat laiko eta ateoak izan arren, ondo itsalsia dago oraindik juduen barnetan beren misio onen konzientzia. Oraindik betebear be-rezi, mundu osoari zabaldu bearreko misio baten jabe dalakoan dago.

Konzientzi orvek beste erri gu-zien gain erri aparteko eta erri be-rezi baten konzientzia sortu dio. Be-re burua oinbestetzat eukitzeak eutsi izan dio judu erriari. Eta, zalan-tzik gabe, oinbeste persekuzio eta ezbearrek tinkofu eta indartu egin diote misio-konzientzi ori.

Familia bat

Beste erri gutxik bezela eutsi izan dio judu-erriak alkartasun-lokarri oni gizaldiak zear. Eta judu guz-tiek familia bakar bat osatzen du-ten konzientzi onek ere indar aun-dia eman dio judu-erriari perseku-zio guzien gain iraun eta bizi al izaleko.

Ogei gizaldien luzean, lurbira osoan sakabanatuta bizi bearra izan arren, beti uste izandu judu erriak, erri bakar bat, familia bat osatzen dutela judu guztiak. Eta ontan ere beste errien aldelik oinbeste sufritu bearrak asko lagundu dio. Sufritu bearra, juduek direlako sufritu be-arra, izan da erri onen alkartasun eta batasun-lokarririk sendoeneta-koa.

Izan ere judu erriak ba-du aita

bat, ez irudimenak asmatutako gizon bat, emen lurrean noizbait, 2.000 urte Kristo aurretik, bizi izandu zan bat baizik: Abraham. Aita onen itzak ain zuzen ere auxe adierazten digu: «giza-talde aundi baten aita». Eta izatez, guziak odol batekoak izate orixe da judu abendaren oiñarrria. Ortik datorkio judu erriari bere aurrekoenganako, eta judu dan guziantzako, itzal eta hegirunea. Juduak sakabanatuta bizi arren, familia bat osatzen dute. Lord Balfour-ek. familia bat ez ezik sukalde bat dala esango digu: «Sukalde bakar bat judu erri osoarentzat». Eta familia eta sukalde bati dagokicn alkartasuna noiz lortuko irrikatzen daude.

Lur bat

Judu erria, bere sorreratik, Jaungoikoak aginduriko lur bedeinkatu artan noiz sartu eta betiko bertan noiz ezarriko irrikatzen ibilli da, eta oraindik ez du ase al izan egarri ori. Oraindik gogoan dauka, oso gogoan ere Siken ertzean Jaunak Abraham-i egin zion agindu ura: «Lurralde au zure andorengoei emango diet nik».

Judu erriaren edestia zerbait aztarrikatu ezkeru, bere asieratik gaurko egunetaraño, lur ontan sartu eta bertan iraun al izateko burruka gogorrean jardun dala ikusten dugu. Egipto eta Babiloni aldean zebiltzanean bezelaxe, gaur

nunai sakabanatuta dabiltzalarik re, amets berdiñak eragiten die: Jaungoikoak aginduriko lurrera lenbaitlen eta betiko itzultzeak.

Lur aginduaren ametsa eta bertara itzultzeko irria, tinko josita dago judu bakoitzaren erraietan. Eta urteak zear, erriz erri sakabanaturik atzerrian ibilli bearrak, irri eta aberri-min ori oztu edo itzali ez ezik indartu eta bizkortu egin die. Eta batzu-batzuk diotenez, beren lur-amet^o ori Geo-Teologi antzeko zerbait sortzeraño iritxi omen da, Lurra Absolutoarekin Jaungoikoarekin berdintzeraño alegia. Oinbesteraño ote? Nolanaietan ere, judu erriari atzerrian ibilli bearrak ematen dion miña adierazten digu eritzi onek.

Judu erriari etzaio atsegin «bere»lurretik kanpora bizitzea; ezta lur ortean berak bakarrik erri askatu bat osatuaz bizi al izanda ere. Dabiltzan tokietan egin dituzte egiñalak gizartean edonungoen parean egoteko, gizarteko lege eta eskubi-deetan beste edozein gizonekin berdintzeko. Eta berdintasun ori lortuta ere, ezin zitezken juduak beren oitura eta tradiziok baztertuaz beste errietakoengana makurtu. Eta orduan juduentzako bakarrik izango ziran lurralde batzuk aukeratzeko idea sorlu zan, baiña onek ere etzitan asetzen nunbait. 1903'gn Ingalerra-k Uganda eskeiñi zien. baiña juduek etzuten onartu. Geroago, 1928-30 urtelan, Errusia-ko Gobernuak bertako juduei Asia-ko Bi-

robadjan lurraldea eskeiñi zien, lurralde ontan askotasun osoz eta iñori menperatu gabe bizi al izateko kondiziotan; egin zituan alegiñak itzez eta aginduz, lur ontan ezarri zitezten. Baiña utsa. 30.000 judu bakarrik joan ziran alde artara; esateko utsa: eundik bat bakarrik, Errusia-k garai artan 3.000.000 judu baiziluan.

Juduak etzeuden Birobadjan eta Ugandaren truke beren bere zuten Palestina aldeko «lurra» saltzeko.

Misio bat, familia bat eta lur bat. Iru oietxek eman diofela esan dezakegu judu erriari bere iraupe-naren indarra. Amaika buruauste sortu dizkiote oinbeste mendetan, baiña oiefxek eulsi diote judu erriaren batasunari, eta batasun eta alkartasun onek judu erriari.

Geroari begira

Judu erria ornin artean misterio bat izan bada, gerora begiratuta ere ez du asko argitzeko itxura aundi-

rik. Israel-go Estadu berriak, juduen erriz erri sakabanatuta ibilli bear orri, askatasun bat ematen asi zaiola dirudi. Oraingo beren lurre-ra itzuli nai dutenak an ondo artuak izango diran itza, zerbait la-saitu eta arnasa artzeko lain ba-da beintzat. Baiña judu guztiak ez daukate naita ere bertara itzultze-rik. Israel-go Esladua txikitxo ba-da lurbira osoan zabaldurik dauden 13 milloi judu, (Amerika - n 6.000.000; Europa-n, 4.350.000; Asia - ru 1.966.000; Afrika - n, 549.000) bere altzoan artzeko.

Beraz beti ikusi bear ko ditugu nazio guzietan judu-talde txiki edo azitxoak. beren oitura, tradizio eta izakeraz jantzirik. Eta ez da bidezko eta zuzen beren oitura eta tradizio oiek kendu nai izatea, beste naziotakoak bakarrik artu ditzaten.

Zer bide jarraitu bear orduan? Juduei ere, gizon guziei jatorriz eta kristau-legez dagozkien gizatsun eta eskubideak, ezagutu eta ematea litzake benetako bide eta joerarik egokient:.

Jdazleeri:

Bear bada oraingo onetan ere batek baiño geiagok ez dute irakurriko oar au. Baiño bijoa berriz, leen egindakoa ikusi ez dutenenlzat: lanak argi ta garbi kopiatu-rik bialdu, bi lerro-unetara makinaz (aal dutenak, eta lana luzeegia ez balitz, alegia), ta itz ezezagunen zerrenda batekin, zenbakiaren azkenean ipiteko. A! Ta gainera, prakadunok noizpait esnatzeko asmorik bazenute... Nun da ainbeste gazte euskaldun ikasle?